

החובל פרק שמיני בבא קמא

צ.א.

עין משפט נר מצוה

פ א מ"י פ"ג מהל' טוק ממנו הלכה ה'
 פ ב מ"י פ"ג מהלכות ר"ח הלכה א סמג
 ג א"ר קס"ח:
 פ ג מ"י פ"ג מהל' עבדים ה' ז טו"ע
 י"ד ס"י ר"ח ספ"ק ל':
 פ ד ה מ"י פ"ג מהל' חובל ומויק הלכה ז סמג ע"פ ע טו"ע ח"מ
 ק"י ח' ספ"ק כה וספ"ק ל':
 ז א ו"ה ש"ס הלכה י' והלכה טו טו"ע ש"ס ספ"ק י'
 ז ב מ"י ש"ס פ"ג הלכה י"א ו"ע"י ו"י"י כהשגות וזמ"מ סמג ש"ס טו"ע ש"ס ספ"ק כח:
 ז ג ח"מ ש"ס פ"ג הלכה טו טו"ע ש"ס ספ"ק י':
 ז ד י"י ש"ס טו"ע ש"ס וספ"ק ל':
 ז ה ב מ"י ש"ס ה' י"א טו"ע ש"ס ספ"ק כד וספ"ק מג:
 ז ו ל מ מ"י ש"ס פ"ג הלכה כ סמג ש"ס טו"ע ש"ס ספ"ק כז:

א) נ"ל ע"י פנהדרן מה, ב) לקמן מה. קדושין כ"ד; ג) נ"ל ע"י נ"י. קדושין כ"ד; ד) [נ"ל 5: א] (ס' [מכונן] סו"א, 1) ונבא"ש א"ת"ר ר"י יוסף, 1) [שמות כא], ח) וכן מוכיח בתוספות ממני אמרוהו כ"י כ"ל רש"י וע"ש.

הגהות הב"ח

א) ג"מ הוא היה ביהו"ט לזעזע נפשיה: ב) א) עד שיתרפא (אמרוהו) והיה ממנוה וכו' כמו שאלמנוהו. תל"מ ו"ז המוס' ל"ג לך צ"ח בגמרא: ג) ה"ב ד"ה חמשה דברים אומרים אותו ועמין:

גליון הש"ס

ג"מ אין נותנין זמן לחבלות ע"פ ג' ע"י ד' ע"ז מוס' ד"ה ש"ס:

הגהות הגר"א

[א] ג"מ משמיה דר"י בר אבין (וא"ת אומרת) תל"מ (דמני' דקמי' בו לאפוקי בגדו"ל ר"ק דל"ן לחי"ו ד' מאלו ז'):

רבינו הגנאל

קדמו ודנהו דני נפשות, אין דנין אותו דני ממונות. ואקשינן אמאי, ופריך רבה כגון שהעידו עדים בבית דין על זה השור שהרג כגון כפ"י וברח וליתיה דלשה"ש עליה בבית דין. ואקשינן לא דהאנין מן. אותו דני ממונות וחרור דנין אותו דני נפשות אם אין בעלם משתלם מן העליה מנין משתלם הניקח הויק. מרידא, פ"ד ממה שהורש ביה השור ונטל שבר, גבי זה נמי ידנהו דני ממונות ויחרוש על ששתלם הניקח חצי נוקד ואור כך ידנהו דני נפשות ופריך רב מארי, ז"ת אומרת, שמע מינה מיהו מתנתה, וירדיא הויה ליחיה חשבה מנופא תהורא אלא מעליה דמריה דהוריה הוה. והתם מגופו משתלם ולא מן העליה דמריה, ושכר חרשת זה השור מן העליה של בעליו הוה חשבו ואין תשלומין להם י"ש העליה. איבעיא להו י"ש אומר לניקח או לא. חייב ואם לא פטור, או האותנין למיפשטה מן הבור, מה בור מטבח ועד שמה טפחים חייב פטור, עשרה טפחים חייב במינה אבל מטבח עד עשרה לעינין נוקד דינא אחד, שמע מינה אין אומר לניקח, ובנוקד כל שהוא חייב. ודחינן, לעולם יש אומר לניקח והכי קאמי' עשרה איכא מיתה תשעה נוקא איכא במיתה פטור, ובנוקד מידי דשיעורא דמיתוק אמרין ליה. תא שפע הכהו על עינו וסימאה כול' עבד יוצא לחירות. כנגד עינו ואינו רואה כול' אין עבד יוצא לחירות, דכ"י (והשתנה ע"י (שיחבון לשחנה) דעבדי ליה השתנה. ודיקין הכהו כנגד עינו אמאי אינו יוצא לחירות לאו משום דבענן אמרין להייה הכאה דמחיה או מעוררת אי לא, ושמעין מינה בענן אומדנא. ודחינן לעולם לא בענן אומדנא והכא כנגד עינו ואינו רואה משום דאמרין הוה בעית נפשיה, כדתייהא המבעית את חבריה והוה פטור מביית אדם חייב בדין שמים, כיצד תקע באזנו וחירשו פטור, מאי טעמא איהו מבעית נפשיה. אחוה ורקע בו חירשו חייב. תא שמע וכו', הני חמשה דברים, אומדין אותו ונותנין לו מיד. אמרוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמה שאמרוהו וכו'. ואמרין, למימד מכה כו' בכמה ימים מתרפא ובכמה סמים צריך להתרפאות בהן. ואמרין ממה מכה לא, קאי מבעיא לן, דודאי בעי אומדנא. כי קאי מבעיא לן למימד חפצא. כגון האבן או

אלמא בעינן אומדנא דכ"ד. אף לניקח דהא הא קרא בענין קאי דכתיב (והכה איש את רעהו בצבן או באגרופ ולא ימות וה"ה צריך לאומדו אם ראוי לנגיחות זו: כגון שצרה. בעליו ואין חזין לו ללדס שלא בפניו: דקביל ספדי. על נגיחות וצרח הלך אין לנו ממה לשלם וכגון דליה נכסי: סוף סוף. כי לא דנוהו דיני נפשות מהיכא משתלם הואיל וצרח: ומשני מרידא. משהין את השור לתריסה לשכירות ומשלם לניקח ואחרי כן ידנהו דיני נפשות אבל קדמו ודנוהו ליקבל לא מענין צדיקה לשויה לרידא: עלייה דמרה הוא. ואין צנפו של שור אלא כשאר נכסי בעליו ותס אין משלם מן העליה: לקטלה הוא דאמרין. דכתיב בצבן יד אשר ימות זה והכה (במדבר נה): אבל לניקח. אין אומדין דלפי' אין חפץ זה ראוי להיקח זה חייב דומיין דלמזק כלל דהו: [מה צוין. סתם צור י' טפחים: מאי לאו. הא דקמני אם היו פחותים אם חוץ צו חייב: מלמטה למעלה קחשיב. אלמא בטפח הו הוק: כנגד עינו. והכה צותל כנגד עינו של זה: דנעינן אומדנא. וזכאי לא בעי לאסתמוי אלא מוליה הוא דלמרת ליה: אחוה. מעשה ידיה הוא: פ"ט חמשה דברים אומדן ונותנין לו כו'. לא גרסינן נוק וזערי נפשות: וריפוי וזכיה עד שיתרפא. כלומר צריכין צ"ד לאמרו ככה ראו להיות נופל למשכך כחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפוי וזכיה ומונות הצריכין לו עד שיתרפא: וסבירא. לזמן מועט והס' אמרוהו לזמן מרובה: נוסף לו כל מה שאמרוהו. דמשמיה חיימו עליה: מלקח. נופל למשכך כמו אקצירי (ר"ה דף טו): אספה. נתרפא: מוקדמא ר"ע אפי' לענייני כו'. וחזינא דלא חייב לתת לפורע ראש האשה אלא ארבע מאות וזו כמ"ק שמע מינה מנא קנא לקולא קאמר דלעני לא יהבינא כולי האי וקאמר ליה ר' עקיבא לעני נמי יהבינא הכי ומעשה צדק שפרע ראש האשה עניו כו' לא צ"ד האי שיעורא דארבע מאות דת"ק אפחות שבעים קאמר והכל לפי כבודו לחומרק קאמר לתייב טפי לעשירים וקאמי ר"ע לתייב אפילו עני כשישראל יטול יותר מלפניו מאות וזו אמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה לתייב טפי: אלמא נמי העלית צידך כלום. שצרי חרסיס אין ראויים לכלום: חבלה. אין ראוי:

אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הווק בו חייב מאי לאו ממה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נוקדן איכא אלמא לניקחין כל דהו שמע מינה אין אומדן לניקחין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נוקדן איתא מיתה ליכא לעולם אימא לך יש אומדן לניקחין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתוקה ביה בעינן תא שמע: הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד עינו ואינו שומע עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לניקחין לא משום דאמרין הוא (ה) דאבעית נפשיה כדתייהא (ה) דאבעית את חבריה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור י"אחוה ותקע באזנו וחירשו חייב ת"ש י"חמשה דברים אומדן אותו ונותנין לו מיד ריפוי וזכיה עד שיתרפא (ו) אמרוהו והיה מתנונה והולך כ"י נותנין לו אלא כמו שאמרוהו אמרוהו והברייה נותנין לו כל מה שאמרוהו ש"מ יש אומדן לניקחין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מוקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עבד האי נוקא או לא מאי ת"ש (ז) שמעון התימני אומר מה אגרופ מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה יש אומדן לניקחין שמע מינה: אמר מר אמרוהו והברייה נותנין לו כל מה שאמרוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמרוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא יהבינן ליה דכולי יומא מן שמיא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא (ח) לא שנו אלא בו (א) אבל כנגדו לא וניהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא (א) משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת בייש בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו [וכו']: איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרק קאמר (ב) לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי ליה טפי תא שמע מוקדמא ר' עקיבא אפילו עניי שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה תנא קמא שפרע ראש האשה [וכו'] ומי יהבינן זמן והאמר רבי (י) חגיגא (ב) אין נותנין זמן לחבלות ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא (א) אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא

זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא. תימה ליגבו את השור לגמרי לניקח ולא תקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דלס הוא גובהו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שישלם מן הרידייא כמו שאין ממתינין לבעלים אם היו אומרים המתינו לי עד שאחרוש צו מעט ואח"כ תקולוהו: **לא משום דאמרין** איהו דאבעית אנפשיה. תימה א"כ אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחוה ועוד תניא בתוספתא (פ"ט) והכה כנגד אזנו ועינו לא ילא צן חורין שנאמר והכה עד שיעשה צו מעשה משמע דטעם משום גזירת הכבוד היא ולא משום דאבעית אנפשיה:

חמשה דברים אומרים (א) ונותנין לו מיד ריפוי וזכיה עד שיתרפא. זו היא גירסתא וכונה וקמ"ל שאומדים אותו כמה ראוי לעלות צמת ורפואתו עד שיתרפא ונותנין לו מיד וכן ה' דברים כמו שפ"י בקונטרס (ה) וכן מוכיח בתוספתא (פ"ט) דמני אמרוהו והיה מתנונה והולך אלמא יש אומדן צריפוי: החובל

דכולי יומא כמו שאמרוהו, מאי טעמא מן שמיא רחמי עליה. ותניא נמי הכי. רקק והגיע בו הרוק, לא שנו אלא בו בעצמו אבל כנגדו פטור. ודייקין, זאת אומרת המכוה חבירו בדברים פטור מכלום. הכל לפי כבודו. ירושלמי. חד אמר בשם ריש לקיש המבייש הזקן נותן לו בושתו משלם. חד בר נש איקפד לר' יהודה בר חנינא. וראין אותו אלו בני חורין שירדו מנכסיהן. שהן בני אברהם יצחק ויעקב כול'. איבעיא להו, תנא קמא דקתני רקק והגיע בו הרוק, העביר טלייתו ממנו, פרע ראש האשה, נתן לה ח' ז' ח' הכל לפי כבודו, דאי איתיה המתבייש עני יחוב ליה טפי מארבע מאה זוז, ופטור. כמקראי ר' עקיבא וכו' וראין אותו כאלו בני חורין שירדו מנכסיהן, שמע מינה תנא קמא לקולא קאמי, דאי אית לה עני מתבייש, מחתינן מתי' ז' ויהבינן ליה לפי כבודו. ואקשינן לר' עקיבא שנתן זמן להו שפרע ראש האשה, ומי יהיב זמן לחבלות. ופוקינן, לחבלות דחסריה ממונא לא יהבינן לה זמן אבל לבשת לדין בה חסרון ממון (לא) יהבינן זמן. שימרה כשראה אותה עומדת על פתח חצרה שבר הפך כול', עד לא אמרתי כלום שהחובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור. והתניא אמר לו ר' עקיבא, אדם רשאי לחבל בעצמו. ומתניתין אמר תקאני

מוסף רש"י

מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. משנה היא (לעיל ג') אחד החומר ור' ואלה החופים שח' ומעשה חייב כהשגות שור ומתוה, אם כן למה יאמר צור, מה צור שיש בו כדי להמית, והיינו עשרה טפחים, דסמס צור אינו פחות מעשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית ומאי ניחו עשרה טפחים (מסנהדרין נה). כנגד עינו. שהיה כחולו והעצמו כקול ולינו רואה או נחמס (מסנהדרין כד). המבעית את חבריה. תקע לו חלוט פתחוהו ועמלו, ללא עבד ביה מעשה צנפון (לעיל ג'). פטור מדיני אדם. לשלם, וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם להשעים שמתכין להפסיד את ישראל (גיטין ג'). שמסור לעדה ולעדים. שכולל להביא לנ"ד לאומרו אם ראוי אגרופי זה לעשות פלגו, וזו אמאי אין ראוי לא יטל משממת ללשונו של זה ורסומו נחל (לעיל ג').

רבינו הגנאל (המשך)

העין וכיצא בהן צריכין אומר אם יש בו שיעור להרוק זה הויה או לא. תא שמע שמע התימני אמי מה אגרופ מיוחד שמסור וכולו, שמע מינה יש אומדן לניקחין שמע מינה. אמר רבא אמרוהו לכוליה יומא וברא ועבד בעורה מפלגתיה דיומא ונתנין לו כל הרוק, לא שנו אלא בו בעצמו אבל כנגדו פטור. ודייקין, זאת אומרת המכוה חבירו בדברים פטור מכלום. הכל לפי כבודו. ירושלמי. חד אמר בשם ריש לקיש המבייש הזקן נותן לו בושתו משלם. חד בר נש איקפד לר' יהודה בר חנינא. וראין אותו אלו בני חורין שירדו מנכסיהן. שהן בני אברהם יצחק ויעקב כול'. איבעיא להו, תנא קמא דקתני רקק והגיע בו הרוק, העביר טלייתו ממנו, פרע ראש האשה, נתן לה ח' ז' ח' הכל לפי כבודו, דאי איתיה המתבייש עני יחוב ליה טפי מארבע מאה זוז, ופטור. כמקראי ר' עקיבא וכו' וראין אותו כאלו בני חורין שירדו מנכסיהן, שמע מינה תנא קמא לקולא קאמי, דאי אית לה עני מתבייש, מחתינן מתי' ז' ויהבינן ליה לפי כבודו. ואקשינן לר' עקיבא שנתן זמן להו שפרע ראש האשה, ומי יהיב זמן לחבלות. ופוקינן, לחבלות דחסריה ממונא לא יהבינן לה זמן אבל לבשת לדין בה חסרון ממון (לא) יהבינן זמן. שימרה כשראה אותה עומדת על פתח חצרה שבר הפך כול', עד לא אמרתי כלום שהחובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור. והתניא אמר לו ר' עקיבא, אדם רשאי לחבל בעצמו. ומתניתין אמר תקאני